

INHOUD

13-14 ^e EEUWSE FAMILIE VAN AARLE & OUDE AKTE IN OIRSCHOT Ger van den Oetelaar	3 - 11
HEEMKEUTELS EN TAALSCHATJES I Theo van de Loo	12 - 15
ECCLESIAM QUAE NUNCUPATUR OROSCOTH Michiel Verweij	16 - 22
OP Z'N ORSKOTS Clari van Esch-van Hout	23
SCHOLASTICAAT (6) Pater Thei Hustin	24 - 32
MUSEUMSCHATTEN Nelly van Kessel	33 - 35
DE KANUNNIKEN VAN OIRSCHOT (4) Hanneke v.d. Bogaart-Vugts	36 - 40

13-14^e EEUWSE FAMILIE VAN AARLE & OUDE AKTE IN OIRSCHOT

Inleiding

Het zal velen in Oirschot niet ontgaan zijn dat onlangs een voor Oirschot relevante genealogie is verschenen nl.:

“*Genealogie Van Aarle 1250 – 1950 al 700 jaar echte Brabanders*”¹ (door Lars en Femke Roobol & Ger van den Oetelaar). De familie Van Aarle is ontstaan in het destijds Oirschotse Aarle en komt nog veel voor in Oirschot en de omliggende dorpen (*Best, Liempde, Sint-Oedenrode etc.*). In 2007 waren er 921 naamdragers Van Aarle in Nederland (& 329 Van Aerle). Een van de oudste aktes betreffende deze familie is eigendom van Heemkundekring de Heerlijkheid Oirschot als onderdeel van de collectie Ravenpoort. De combinatie is de aanleiding van dit artikel.

Aarlese Hoeve en de familie Van Aarle

Ten zuidwesten van het buurtschap Aarle (in de huidige gemeente Best) ligt de Aarlese Hoeve, de latere Armenhoeve of Amelrijk Bootshoeve, wat eertijds de centrale hoeve was van de hertogelijke lenen in deze omgeving. Reeds in 1312 is een hertogelijk leenman op deze hoeve bekend, namelijk Dirk Willemszoon van Aarle.

De Armenhoeve rond 1960.

---

¹ Zie <http://genealogievandenoetelaar.nl/Aarle.htm>

Stichting De Brabantse Boerderij is op dit moment in samenwerking met Stichting deKappellekes en Heemkundekring “Dye van Best” bezig om een monografie van deze Aarlese hoeve te maken. Uit dendrochronologisch² onderzoek blijkt dat het hout van de eiken gebinten van de boerderij uit de 13^e eeuw stamt. De boerderij is daarmee Europa’s oudste.

Van Aarle in Oirschot in de Middeleeuwen

De eer voor de oudste vermelding van de naam gaat naar Dirk Willems van Aarle, in 1312: *Theodiricus Wilhelmi de Arle, decimam et bona in parochia de Orschot valentia annuatim circa XXX libras nigrorum turonenses*. Dirk Willems van Aarle wordt hier getaxeerd op een inkomen van 30 pond zwarte Tournoois (een toen gangbare munt) per jaar, van het goed dat hij in Oirschot gebruikt. Het gaat om de eerder genoemde Aarlese hoeve. Dat was de centrale hoeve van de hertogelijke lenen in die omgeving, en Dirk Willemszoon van Aarle was met deze inschrijving een leenman van de hertog.

Oudste vermelding van de achternaam Van Aarle (1312): *Theodiric[us] Wilh[elmi] de Arle*

(Uit: Casselboek of Oude Boke, het oudste leenregister van de hertog van Brabant, 1312.)

De hierboven genoemde Dirk Willemszoon van Aarle uit Oirschot zou rond 1270 geboren kunnen zijn en was een tijdgenoot van Denkinus van Aarle (*geboren rond 1265*), de oudste stamvader van de familie van Aarle die is aangetroffen. Het is zeker niet uitgesloten dat Dirk en Denkinus (verre) verwanten van elkaar waren.

---

² Dendrochronologie is de wetenschapsdiscipline die zich bezighoudt met het dateren van houten voorwerpen aan de hand van in de voorwerpen herkenbare groeiringen c.q. groeiringpatronen.

Oudste generaties

I. DENKINUS VAN AERLE (ARLE), geboren (geschat) rond 1265 in Oirschot, daar voor 1340 overleden.

Kinderen:

1. Berta/Berten Denkinus van Aerle, geboren (geschat) rond 1290 in Oirschot, zie II.

In het hertogelijk cijnsboek van de Meijerij van 's-Hertogenbosch (1340-1351) komen niet alleen Denkinus, Bertha en haar kinderen voor, er blijkt toen al een vrij grote familie van Aarle te hebben bestaan in Oirschot. Wij hebben echter van de volgende personen niet precies kunnen achterhalen of zij verwant waren aan Denkinus:

- Arnoldus, zoon van Leita van Arle.
- Christianus van Arle, en zijn dochter Metta en zoon Everardus.
- Willelmus Hermanssone van Arle. Hij had een schoonzoon die Joannes van Vlierden heette. Zijn zoon, die van Raghtebroec was, heette Theodoricus (Dirck).
- Joannes, zoon van Ghibonis van Arle.
- Joannes, zoon van Heyle van Arle.

II. BERTHEN (BERTE, BERTEN, BERTHEN, BERTA)

DENKINUS VAN ARLE, geboren (geschat) rond 1290 in Oirschot, daar (geschat) na 1351 overleden.

Berthen woonde in Oirschot en betaalde in de periode 1340-1351 de volgende cijnzen: 5 en 19½ nieuwe penningen van het erfgoed van zijn vader, en 18 nieuwe penningen van het erfgoed van Aleid van Neisel.

Kinderen:

1. Denkinus Berthen van Aerle, geboren (geschat) rond 1310 in Oirschot, daar (geschat) rond 1370 overleden. Hij woonde in Oirschot en betaalde in de periode 1340-1351 7 nieuwe schellingen aan cijns voor land onder Oirschot, en 6 groten aan cijns voor 1 bunder land onder Gunterslaer.
2. Henricus van Aerle, geboren (geschat) rond 1320 in Oirschot, zie III-1.
3. Lisbeth Berthendr. van Aerle, geboren (geschat) rond 1325 in Oirschot, daar (geschat) rond 1390 overleden. Lisbeth trouwde (geschat) rond 1350 in Oirschot met Godevaart van Audenhoven, geboren in 1318 in Oirschot, daar (geschat) rond 1385 overleden, zoon van Godefridus van Audenhoven.
4. Gerardus Berthen van Arle, geboren (geschat) rond 1330 in Oirschot, zie III-2.
5. (vermoedelijk) Dirck van Aerle, geboren (geschat) rond 1320 in Oirschot, zie III-3.

De Van Aerlestraat in Oirschot.

III-1. HENRICUS (HENRICK) VAN AERLE (VAN ARLE, VAN DEN STADEACKER), geboren (geschat) rond 1320 in Oirschot, daar tussen 13-8-1378 en 14-9-1391 overleden.

Henricus werd vermeld in 1362 en 1378.

Hij kocht in 1362 voor Margaretha, natuurlijke dochter van Heilwig de Ligno, een perceel land in Oirschot, van Wolter, zoon van Wilhelm de Audenhoven.

Henricus was schepen in Oirschot (rond 1356, 1370, 1380).

Kinderen:

1. Jan Henrick van Aerle, geboren (geschat) rond 1350 in Oirschot.
2. Aleijdis Henrickdr. van Aerle, geboren (geschat) rond 1355 in Oirschot, daar overleden (geschat) rond 1430, in ieder geval ná 14-9-1391. Aleijdis trouwde (geschat) rond 1380 in Oirschot met Thomas Mettensoen van Eijndoven, geboren (geschat) rond 1350, overleden (geschat) rond 1410 in Oirschot, zoon van Goeswinus de Eijndoven of van Henrick Fijen van den Velde.
3. Hilla (Hillegont) Henrick (Henrici) van Aerle (Arle), geboren (geschat) rond 1360 in Oirschot, overleden (geschat) rond 1430 in Oisterwijk, in ieder geval ná 1415. Hilla trouwde (geschat) rond 1385 in Oisterwijk met Aert (Art, Arnoldus) Cleijnaels (Cleijnael), geboren (geschat) rond 1340 in Oisterwijk, daar overleden rond 1405.
4. Elizabeth Henricusdr. van Aerle, geboren (geschat) rond 1360 in Oirschot, daar (geschat) rond 1420 overleden, in ieder geval ná 14-9-1391.
5. Katherina Henricusdr. van Aerle, geboren (geschat) rond 1360 in Oirschot, daar (geschat) rond 1420 overleden, in ieder geval ná 14-9-1391.

6. Agnes Henrickdr. van Aerle, geboren (geschat) rond 1365 in Oirschot, daar (geschat) rond 1405 overleden. Agnes trouwde (geschat) rond 1395 in Oirschot met Henrick Willem die Wijse (Wise), geboren (geschat) rond 1370 in Oirschot, daar (geschat) rond 1430 overleden, zoon van Willem Henrick die Wijse. Henrick trouwde (2) (geschat) rond 1405 in Oirschot met Lisbeth Jandr. die Cromme, overleden ná 14-9-1391.
7. Dirck Henrick van Aerle, geboren (geschat) rond 1375 in Oirschot, zie IV-2.
8. (wellicht) Heijlwich Henrick van Aerle, geboren (geschat) rond 1370 in Oirschot, daar (geschat) rond 1430 overleden. Heijlwich trouwde (geschat) rond 1390 in Oirschot met Jan Heijlgheenen, geboren (geschat) rond 1365 in Oirschot, daar (geschat) rond 1430 overleden, zoon van Gheenen Heijlgheenen en Heijlwich Jandr. Molners.

De 13^e eeuwse Aarlese Hoeve, zoals die er aan het begin van de 20^e eeuw uitzag.

III-2. GERARDUS BERTHEN VAN ARLE, geboren (geschat) rond 1330 in Oirschot, daar (geschat) rond 1390 overleden. Zijn bijnaam was *de Sutor* (schoenmaker). Hij woonde in Oirschot en betaalde in de periode 1340-1351, 6 nieuwe penningen aan cijns.

Kinderen:

1. Henrick Gerit Beerthen van Aerle, geboren (geschat) rond 1360 in Oirschot.
2. Gerit Gerit Berthensoen van Aerle, geboren (geschat) rond 1370 in Oirschot.

III-3. DIRCK VAN AERLE is geboren (geschat) rond 1320 in Oirschot, daar (geschat) rond 1380 overleden, in ieder geval voor 1404.

Kinderen:

1. Heijlwich Dirckdr. van Aerle, geboren (geschat) rond 1345 in Oirschot.
2. Willem Dirck (Dydderixsoen) van Aerle, geboren in 1348 in Oirschot, daar voor 1411 overleden. Hij werd in 1385 en 1394 vermeld in Aerle. Willem was schepen van Oirschot in 1379, 1380 en 1392.
3. Joffrouw Margriet Dirckdr. van Aerle (Arle), geboren (geschat) rond 1350 in Oirschot, daar (geschat) rond 1415 overleden. Zij werd in 1404 en 1411 in Oirschot vermeld.
4. Wouter Dirck van Aerle, geboren (geschat) rond 1355 in Oirschot.
5. Aleijt Dirckdr. van Aerle, geboren in 1357 in Oirschot, daar (geschat) rond 1420 overleden. Zij werd in 1411 in Oirschot vermeld. Aleijt trouwde (geschat) rond 1380 in Oirschot met Henrick Everdey, geboren (geschat) rond 1350 in Oirschot, daar voor 1411 overleden.

Het is waarschijnlijk Willem Dircksz. Van Aarle die als Wilhelm de Arle op 15 juni 1391 een erfpacht van een half mud rogge Bossche maat overneemt van Willem, zoon van wijlen Hendrik genaamd van Rode. Het gaat om een stuk land genaamd *Stadeacker*, dat in Aarle onder Oirschot ligt. De oom van Willem Dircksz. Van Aarle, Henricus van Aarle en zijn kinderen hadden ook wel *van de Stadeacker* als bijnaam, dus kennelijk was dit land al langer in gebruik door deze familie.

Vermeld in deze perkamenten akte van 15 juni 1391 die in het bezit is van Heemkundekring de Heerlijkheid Oirschot

Hieronder de volledige transcriptie van de akte. (met dank aan dr. Geertrui Van Synghel, specialist Bosch' Protocol en paleografie).

Willelmus, filius quondam Henrici dicti de Rode, annuam et hereditariam pactionem dimidii modii siliginis mesure de Buscoducis de annua et hereditaria pactione trium et dimidii modiorum siliginis dicte mesure, quam pactionem trium et dimidii modiorum siliginis Willelmus dictus de Arle promisit se daturum et soluturum primodicto Willelmo et Henrico Baudewino et Marie, liberis dicti quondam Henrici die Rode, anno quolibet hereditarie in festo Purificationis beate Marie virginis et in Bucstel traditurum et deliberaturum de et ex quodam prato dicto die Groetdoncs beemt, sito in parochia de Orscot in loco dicto Arle, inter hereditatem dicti Willelmi de Arle ex uno latere et inter hereditatem Iohannis dicti van den Stadeacker ex alio latere. prout in litteris scabinorum de Buscoducis super hoc confectis plenius continetur, legitime et hereditarie supportavit dicto Willelmo de Arle et effectucando resignavit modo in talibus consueto, promittens primodictus Willelmus ut debitor principalis super se et bona sua omnia quod ipse supportationem et resignationem huiusmodi ratas et firmas sine aliena contradictione perpetue observabit et quod omnem obligationem et impetitionem ex parte sui et dictorum Henrici, Baudewini et Marie in dicta pactione dimidii modii siliginis dicte mesure existentem prefato Willelmo de Arle deponet omnino. Testes fuerunt scabini in Buscoducis Henricus Dicbier, filius Godefridi, et Hubertus de Ghemert. Datum in die beati Viti, anno Domini millesimo CCC^{mo} nonagesimo primo.

De perkamenten akte van 15 juni 1391 die in het bezit is van Heemkundekring de Heerlijkheid Oirschot werd destijds meegegeven aan een van de contractpartijen. In het nog bewaarde Bosch' Protocol is ook het afschrift van deze akte vanuit de middeleeuwse administratie terug te vinden. Stan Ketelaars heeft daarvan een regest gemaakt met (uiteraard) dezelfde inhoud. Het regest staat op de website van Jan Toirkens³.

Ger van den Oetelaar

---

³ <http://www.geneaknowhow.net/script/dewit/oirschot-start.htm>

HEEMKEUTELS EN TAALSCHATJES I

Het teken I wil zeggen, zo zult ge snappen, dat er II enz. op volgt. Dat is mijn bedoeling. Ik heb heel wat leuke, leerzame dingetjes op dat gebied. Ik zie wel hoe ver ik kom, hoever mijn polsstok reikt. Ik zal heel wat akkefietjes opvoeren in willekeurige volgorde, zoals ik het terugvind in mijn verschillende cahiers ('schrift' is te min uitgedrukt). Ik hoop er de heemleden een plezier mee te doen en zelf geniet ik er opnieuw van.

Omdat Het Heem sinds kort een Erfgoedcentrum bewoont, lijkt het mij goed allereerst een kleine beschrijving te geven van de directe omgeving van ons nieuw tehuis in de Dekanijstraat. Ik begin maar aan de kant van onze basiliek: aan de noordzijde vindt men als directe buur 'Den dobbelen Arent' op huisnummer 2, ongeveer tegenover de fraai begroeide oude scheve muur. Wee degene die dit 'schoon' maakt! Verderop in de Dekanijstraat zou ook een en ander 'uitgeschilderd' kunnen worden: de kleine poort, waarvan het bovenste metselwerk gezigzagd is door een stevige botsing, de grote hoge poort, de Latijnse school, het oude distributie-bureau bijvoorbeeld, maar ik moet ergens een grens trekken.

Tegenover 'ons' centrum begint (eindigt) de Van Baerlandstraat. Huize 'St. Jacob' op de hoek met de Dekanijstraat geeft zijn naam bloot in de topgevel. Als bovenlicht een gebrandschilderd tafereel met veel symboliek. Dit is bekostigd door de familie van Esch uit de gift, die gewonnen werd bij de allereerste uitreiking van de Oirschotse Culturele Prijs. Ongetwijfeld is dit terug te vinden in de archieven van Toon. Ik moet me beperken.

Verder over 'St. Jacob': vóór 1795 woonde er Willem Elias van Nahuijs, die koster was van de protestantse kerk. Tevens was hij veldwachter en hij fabriceerde hoeden en handschoenen. Hij bezat daartoe ter plaatse een leerlooierij voor konijnenvellen en dergelijk klein spul. De H. Jacobus (25 juli patroonsdag) is trouwens de patroon van hoedenmakers. Alles kleinschalig.

Overigens: Nahuijs zou ook iets verderop gewoond kunnen hebben, alwaar begint (op een binnenplaats) het gedoentje met bovenaan veel houtwerk. De juiste plaats ken ik niet.

In 'St. Jacob', dat dus op de hoek ligt, heeft ook gewoond (maar veel later) Philamien v.Haaren-v.Hest en haar man. Zij stond bekend als bekwaam kookster; dikwijls b.v. aan huis op een bruiloft. Dat was goedkoop en zeker degelijke kost.

Maar terug naar Willem. Ik wil nu speciaal aandacht vragen voor de leerbewerking. Wie heeft ooit opgemerkt dat bij dergelijke vervaardiging in de wanden en vooral in de nok van het getimmerde zich flinke open tussenruimten voor de trek bevinden? Nu is dat niet meer, maar ik kan me herinneren dat zoiets aldaar aanwezig was. Maar veel verslonsd, versleten en vermolmd. Het waren flinke spleten. Het was verkrotting, maar nu ziet het er keurig uit. Het onderste metselwerk is in staand verband uitgevoerd met raampjes in de vorm van een segmentboog. Deze ramen zijn van gietijzer, wit geschilderd, en bestaan alleen uit een raam zonder kozijn. Genoeg hierover.

Behalve het houtwerk verraadt zich nog een klein voorwerp, dat ter plaatse in de Van Baerlandstraat te bekennen is, namelijk een ijzeren ring in de muur op een hoogte waarop men een hond, bok of ponny met een vaar-lint kon vastleggen. Een gespan dat lichte koopwaar vervoerde. Ge ziet: er is veel te ontdekken in Oirschot als men verder kijkt als de neus lang is. Misschien, vernam ik, is er ook een oliemolen in werking geweest.

Ik ga verder richting huidige tijd naar Wereldoorlog II. In de herfst van 1944 lag Oirschot (totaal ontruimd) in de vuurlinie. In Best werd zeer hard gevochten. In de strijd om de ovens van de steenfabriek alleen al sneuvelden 36 Schotten ($\pm$ 20 jaar jong). In Oirschot was het vrij rustig; alleen veel artillerievuur. Denk aan de brand van de kerk, klooster Nazareth enz. Best en verderop naar Arnhem was het doel van de geallieerden. Zo lag Oirschot dus 'slechts' onder stoor-vuur vanuit het zuiden van het Wilhelminakanaal. Ik ben er heel vroeg in de morgen ooit voor moeten vluchten. Zie hiervoor mijn geschrijf over die tijd. Zo beschoten ook Nederlanders (bleek later) vanuit het zuiden de Duitsers, die lagen ingegraven in de dijk aan de noordkant van het kanaal. O.a. deuren en tafels en ander

houtwerk van ons huis zat in de Duitse loopgraven. Wilt ge meer weten dan hoor ik het wel.

Ik schreef ‘stoor-vuur’, maar soms erg gevaarlijk en onverwachts. Op twee plaatsen in het dorp mochten de bakkers hun stiel nog uitoefenen voor zover meel aanwezig was. Dat was bij Nol Nuijens en bij Piet den Ouden. De Duitsers profiteerden daar ook van. Trouwens: de rook uit de schoorsteen verraadde dat er levendigheid ter plaatse was. Over Den Ouden gesproken: die bakker maakte gebruik van de in-/uitgang aan de Van Baerlandstraat. Maar niet lang. Ga maar eens kijken: men kan vanaf de hei bij (toen) De Sas (v. Iersel) in rechte lijn schieten door de Molenstraat en v. Baerlandstraat tot aan het huis van Van Esch. Er waren geen auto’s, karren of mensen op straten. Er stond niks in de weg. Er was één vrije lijn van kanaal naar hartje Dekanijstraat. Of daar doden of gewonden zijn gevallen weet ik niet. Er waren scherpschutters die erg kundig hun ‘vak’ uitoefenden, dat wel. Mijn geschrijf is meer geworden dan voorzien. Maar allah, ik hoop dat vele lezers deze inkijk vanuit ons erfgoedcentrum zullen waarderen.

Ik ga nu iets vertellen uit dat straatje, maar dan zijn we jaren verder. Er is overigens niets te zien van datgene wat ik ga vertellen. In de straatwand is verderop een huisje, oud en versleten in de tijd dat mijn verhaal speelt. Deze vertelling mag niet verloren gaan want, zeker voor die tijd, was ’t hier iets apart. In dat pandje resideerde nl. Het Blonde Gevaar! Een vrouw van lichte zeden, losbandig: een ‘lochte’ madame zou men zeggen. De pastoor zei tegen een man die daar nogal eens binnenwipte: “Jan, blijf daar weg want dat zijn slechte huizen”. “Dat klopt” zei Jan, “want er staat een houten bord op de gevel met de tekst ‘Onbewoonbaar verklaarde woning’”. Er was vlak na de bevrijding in 1944 zeer grote woningnood. Het geld ontbrak en er waren geen vervangende ruimtes. Derhalve werd niets afgebroken en men moest zich maar schikken. Men tobde maar aan, dat deed de bewoonster ook maar, neem ik aan. Een villa had zij niet nodig. Zij had genoeg aan de êrm minse lol, aldus de volksmond.

Tenslotte wil ik de heemleden opmerkzaam maken op een ingrijpend feit in de Dekanijstraat 10. Eind twintiger jaren is dat pand, dat toen zeer oud en op instorten stond, namelijk geheel herbouwd. Maar – en nu komt het- op last van de gemeente Oirschot moest men twee meter terug bouwen. Zodoende is de straat op die hoogte iets breder dan elders. Let maar op, gelukkig kan men nog spreken van een nauwe, smalle weg. Het woord ‘steeg’ lijkt mij minderwaardig.

En nu zou ik eigenlijk wat kleingood uit mijn cahiers willen opnemen. Er schiet daartoe niet veel plaats meer over, vermoed ik. Daarom was mijn plan mijn dikke cahiers gesloten te houden, te laten zitten tot nr. II.

Ik bedenk me, mede gezien de aanhef boven dit artikel, en noteer wèl enige schoonheden aan uitdrukkingen en ander fraais. Veelal opgedoken uit de schatkamer van onze taal en verder prachtige weetjes. Uit de genoemde geschriften met stevige kaft puttend, begin ik eenvoudig en ongekunsteld met het eerste wat in mijn geest opborrelt, nl. met:

1. ‘Uit gouden korenaren schiep God de Oirschottenaren’. Echt en logisch dus op zijn Oirschots aangevangen. Het streelt ons dorp; daarop is ons Heem trots.
2. ‘Ik gâ naar huis; ’t is melkenstijd’. Antwoord: ‘Ik denk dat ze (de koeien) al leeg waren’.
3. Het gezegde ‘iets dat keutelt, levert veel op’ klopt niet altijd. ‘Keutelen’ is wel beuzelwerk en juist daarom kan het boeiend zijn, ’t hoeft niet altijd kleinzielig te zijn.

Voor de rest (en die is omvangrijk) is het afwachten. Ik zie wel welke onderwerpen ik verder ga uitpluizen. Ik kijk er zelf ook naar uit. Houdoe!

2 september 2014, Feestdag H. Stephanus.

Theo v.d.Loo, de Oude.

ECCLESIAM QUAE NUNCUPATUR OROSCOTH

Bedenkingen bij de geboorteplaats van Odulphus van Brabant*

Onlangs werd de Oirschots-Bestse afkomst van de H. Odulphus op een lezing in Oirschot in twijfel getrokken, ja zelfs ronduit ontkend. Het aanwezige publiek was dermate verbijsterd dat pastoor Leendert Spijkers achteraf, meer bepaald op 9 maart, tijdens de onthulling van de replica van het grafmonument voor Christiaan van der Ameijden in de Sint-Petrusbasiliek in Oirschot, mij in het openbaar verzocht mijn licht over deze kwestie te doen schijnen. Het spreekt vanzelf dat ik niet kan bewijzen dat Odulphus in Oirschot geboren is, nog minder dat hij juist op de plaats die de lokale overlevering aanwijst en waar thans de parochiekerk in Best verrijst, het leven zag. Wat ik wel kan doen, is enkele gedachten naar voren brengen die met name de oudste *vita* van Odulphus betreffen. Ik doe dat bewust zonder de bestaande literatuur hierbij te betrekken. Daarmee is een deel van wat ik hieronder zeg, ongetwijfeld al eerder gezegd, maar ik vermijd hierdoor tegelijk dat mijn gedachten door de standpunten van andere auteurs worden beïnvloed. Deze standpunten zijn vaak immers weer ingegeven door visies op andere elementen. *Ad fontes*. Terug naar de bron, ontdaan van alle erudiete aanwas. Terug dus naar de *vita*. Deze *vita* wordt in de 10de of 11de eeuw gedateerd. Ik heb het handschrift in Brussel (Koninklijke Bibliotheek van België, ms. 9636-37) geraadpleegd, dat uit de 12de eeuw stamt en dat afkomstig is uit het klooster van Saint-Laurent in Luik.⁴

De datering van dit handschrift kan niet in twijfel worden getrokken. Gezien de versiering van de initialen in het eerste stuk, lijkt de eerste helft van de 12de eeuw zelfs waarschijnlijker dan de

---

* Met dank aan Alex Baumans, met wie ik dit probleem 's ochtends op de trein tussen Leuven en Brussel besprak.

⁴ Zie voor dit handschrift de beschrijvingen in *Catalogus codicum hagiographicorum Bibliothecae regiae Bruxellensis*, I *Codices Latini membranei*, 2 (Bruxellis, 1889), pp. 342-348 (dateert het handschrift zelfs in het einde van de 11de eeuw); J. Van den Gheyn, *Catalogue des manuscrits de la Bibliothèque royale de Belgique*, V (Bruxelles, 1905), pp. 217-220, nr. 3228.

tweede. Dit is van belang, omdat het hier een van de oudste attestaties van de naam Oirschot betreft. Op f. 215vb lezen we inderdaad *quę nuncupat(ur) oroscoth*. Het is duidelijk te zien dat deze betrekkelijke bijzin geen latere toevoeging in het handschrift is, maar op dat moment tot de vaste tekst van de *vita* van Odulphus behoorde. Daarmee ziet het er naar uit dat Odulphus' Oirschotse connectie in ieder geval in de eerste helft van de twaalfde eeuw een vast onderdeel van de overlevering was.

Naast de Latijnse *vita* bestaat er nog een hardnekkige mondelinge overlevering die het geboortehuis van Odulphus aanwijst op de plaats waar in de 15de eeuw een kapel en in de 19de eeuw de huidige parochiekerk van Best verzezen. Het probleem met dit soort mondelinge overleveringen is, dat ze bijzonder moeilijk grijpbaar zijn. Het is onduidelijk tot welk tijdstip de traditie teruggaat, of bepaalde elementen later zijn toegevoegd, uitgebreid, benadrukt, anders uitgelegd of wat ook. De concrete plaatsaanduiding kan zijn beïnvloed door de schriftelijke *vita* of door andere elementen. Gelukkig hoeven we ons met deze mondelinge traditie voor dit doel niet bezig te houden, aangezien we over een oude *vita* beschikken die relatief kort na het overlijden van Odulphus is geschreven.

Middeleeuwse heiligenlevens kenmerken zich door hun essentieel stichtelijk ('hagiografisch') karakter. Het was in eerste instantie niet zozeer de bedoeling een historisch betrouwbare biografie te geven dan wel de lezers en toehoorders ertoe aan te zetten de heilige in kwestie te vereren en na te volgen. Vandaar ook dat in veel heiligenvitae dezelfde stereotiepe elementen steeds weer terugkeren, zoals het doen ontspringen van een bron, de vlucht voor het huwelijk, wonderbare genezingen. Hiertoe horen ook alle wonderen die plaats hadden op de plaats waar zich het graf of de relieken van de heilige in kwestie bevonden. Een klassiek voorbeeld van zo'n *vita* in de Meierij van 's-Hertogenbosch is uiteraard de H. Oda van Sint-Oedenrode. Deze 8ste-eeuwse Schotse (of Ierse) prinses was blind geboren en vindt genezing op het graf van de H. Lambertus in Luik. Wanneer ze thuis komt, wordt haar tegen haar zin een huwelijk opgedrongen. Oda vlucht terug naar het continent, maakt een pelgri-

mage naar Rome en de Monte Gargano (bedevaartsoord van de H. Michael) en vestigt zich uiteindelijk op de plaats waar Sint-Oedenrode zal verrijzen, waar zij ook sterft. Toen Sint-Oedenrode zich in de 12de-13de eeuw nader ging profileren (oprichting van het kapittel, vrijheidsrechten, ontwikkeling van de kom), werd Oda als identiteitsvormend element 'gebruikt'. Men schafte zich relieken aan die bij recent wetenschappelijk onderzoek uit de 2de of 3de eeuw bleken te stammen en die dan ook vermoedelijk afkomstig zijn van een Romeins grafveld in Keulen.

Het geval van Odulphus en Oirschot is in alle opzichten anders. Eerst en vooral bevat de *vita* van Odulphus relatief weinig van deze stereotiepe elementen: de tekst onderscheidt zich juist door zijn feitelijkheid en historiciteit. De *vita* vertelt met name over Odulphus' daden in Utrecht en Friesland. Zijn Meierijse afkomst speelt hierbij nauwelijks een rol. Er wordt geschetst hoe hij gevormd werd en hoe hij verlangde in het klooster te gaan, vervolgens hoe hij dan naar Utrecht gaat, in Friesland komt, de assistent van de Utrechtse bisschop wordt en uiteindelijk in het Noorden overlijdt. Het gaat dus om een zeer concrete en historisch georiënteerde *vita*, en niet om een legendarische. Voor de evaluatie van de historische feiten uit de *vita* is dat van belang, ook al is er ook hier nog wel het een en ander legendarisch en stichtelijk materiaal.

Maar er is meer. Er is in Oirschot zelf geen enkel spoor van een sterk gestimuleerde Odulphuscultus. Er zijn nauwelijks of geen relieken van Odulphus voor de Middeleeuwen in Oirschot bekend. De kerken en het kapittel hebben blijkbaar ook niet of nauwelijks het patrocinium van Odulphus gekend (er is een 17de-eeuwse kopie van een document waarin Odulphus naast Maria vermeld wordt als patroon van het kapittel, verder ken ik geen vermeldingen): in ieder geval is de hoofdkerk geplaatst onder het patrocinium van Petrus en speelt Odulphus daar een ondergeschikte rol. Er zijn geen wonderen van Odulphus in Oirschot bekend. Kortom, geen van de vaste elementen die men voor een cultus normaal aantreft, vindt men terug in Oirschot. Bovendien is de door de mondelinge overlevering aangegeven geboorteplaats nog eens drie, vier km van de hoofdkerk verwijderd, wat ook al niet erg handig is voor de ontwikkeling van een

cultus die pelgrims moet trekken of die een gemeenschappelijke identiteit moet kweken. In Sint-Oedenrode is dat alles keurig volgens het boekje. Indien Oirschot zo iets had willen doen rond Odulphus, dan is dat op zo'n klungelige manier gebeurd dat men zich nauwelijks kan voorstellen dat het voor de gemeente ook maar enig resultaat heeft gehad. Daar komt nog bij dat de meeste herdenkingsplaatsen op de plaats van overlijden en het graf betrekking hebben en dat geboorteplaatsen veel minder of nauwelijks voorkomen, ook omdat er (vanuit spiritueel oogpunt) 'niets te zien is', terwijl in een graf het lichaam van de heilige fysiek aanwezig is. En dat laatste kan wonderen verrichten. Pelgrims waren geïnteresseerd in de wonderdoende kracht van de heilige, zij waren geen toerist die het leven van hun patroon nauwkeurig in de ruimte wilde situeren en bekijken.

Daar komt nog bij dat de *vita* van Odulphus niet in Oirschot zelf geschreven is, maar vermoedelijk in Utrecht, waar hij zijn voornaamste activiteit heeft ontplooid. Indien de *vita* in Oirschot of omgeving tot stand zou zijn gekomen en/of indien het de bedoeling zou zijn juist de aandacht op de Oirschotse connectie te vestigen, zou het aandeel van Oirschot ongetwijfeld aanzienlijk groter zijn geweest dan nu het geval is. In feite beperkt dit Oirschotse aandeel zich tot één enkele vermelding die ik zo dadelijk zal analyseren. Nog iets: als men vanuit Oirschot Odulphus had willen claimen: waarom zou men dan een heilige uit een ander bisdom, nl. Utrecht, hebben genomen, die dan (zogezegd) niets met Taxandrië te maken had? De oriëntatie van Oirschot en de Meerij was eerder naar het zuiden, met Luik, de bisschopszetel, dan naar het noorden. Dat Odulphus naar Utrecht is getrokken, kwam omdat hij wilde missioneren: dat kon nog wel bij de Friezen, maar in het Frankische deel der Nederlanden waren de kansen daarop aanzienlijk kleiner. Het ziet er dan ook niet naar uit dat men de vermelding van Odulphus in de *vita* kan beschouwen als een vanuit Oirschot geïnspireerde interpolatie vanuit commerciële (pelgrims!) of identiteitsvormende motieven en daarmee vervalt een belangrijk argument om deze vermelding met wantrouwen te bejegenen.

Als we nu (eindelijk) naar de tekst zelf kijken, dan valt op dat Oirschot slechts één keer vermeld wordt in deze *vita* en dan eigenlijk nog *en passant*:

Vita Odulphi, 1, 3:

Quem sui parentes rogaverunt, non ita velle agere; sed ut voluntati eorum assentiret, atque ecclesiam quae nuncupatur Oroscoth cum populo regeret: nam illic natus exitit et nutritus. Quorum precibus evictus, votis eorum pro tempore paruit vel invitus.

‘Zijn ouders vroegen hem dat hij dat niet wilde doen (nl. in een klooster treden), maar dat hij hun wens zou volgen en de kerk die Oirschot wordt genoemd, met het parochievolk zou besturen. Want daar was hij geboren en opgevoed. Door hun smeekbeden overweldigd, gehoorzaamde hij een tijd aan hun wensen, ook al was dat tegen zijn zin.’

De vermelding van Oirschot vindt niet plaats in het kader van de geboorte van Odulphus zelf. Er wordt daar wel verteld wie zijn vader was, maar niet waar deze woonde. De vermelding volgt pas wanneer Odulphus, volgens het verhaal, in het klooster wil treden en zijn ouders hem smeken dat niet te doen, maar bij hen in de buurt te blijven en de zorg voor de plaatselijke kerk(gemeenschap) op zich te nemen. Op dat moment is het vanuit de logica van het verhaal zo niet vereist dan toch vanzelfsprekend dat deze kerk(gemeenschap) geïdentificeerd wordt, omdat anders de betekenis van de zin te vaag wordt. Het weglaten van de betreffende bijzin *quae nuncupatur Oroscoth* (ik geef hier de lezing uit het Luikse handschrift in Brussel) geeft een onbevredigende constructie als *atque ecclesiam cum populo regeret* ‘dat hij de kerk met haar parochie zou leiden’. Een identificatie van deze kerk dringt zich m.a.w. haast vanzelfsprekend en noodgedwongen op. De vermelding dat Odulphus in dit *Oroscoth* geboren en getogen (*natus et nutritus*) was, volgt nu als een uitleg waarom hij juist aan deze parochie leiding zou moeten geven. De vermelding van Oirschot in dit kader én van het feit dat Odulphus

daar geboren was is dus vanuit de tekst en de verhaal- of betoogtrant logisch en perfect te verwachten. Indien de auteur bewust (en vanuit ‘onzuivere’ motieven) de aandacht op Oirschot had willen trekken, rest de vraag waarom hij dat in de voorafgaande zinnen, als hij spreekt over Odulphus’ studie, ijver en godsvrucht, niet heeft gedaan: maar daar ontbreekt elke concrete plaatsaanduiding.

Het Latijn van deze *vita* is helder en beantwoordt aan wat men in deze periode (10de-12de eeuw) normaal aantreft. De auteur van deze tekst verstond zijn vak. Het ligt dan ook voor de hand deze auteur eerder te zoeken in een milieu met enige intellectuele traditie, zoals een bisschoppelijk hof, een domschool of een abdij, dan daarbuiten. Vandaar dat Luik of vooral Utrecht in aanmerking komen. Maar dan stelt zich ook de vraag wat het belang voor een auteur in Utrecht geweest zou kunnen zijn om op deze plaats en bij deze gelegenheid bewust valse of onjuiste informatie te verstrekken.

Uit dit alles kan ik dan ook enkel de volgende conclusies trekken: De vermelding van *Oroscoth* als geboorteplaats in de *vita* van Odulphus is bijna *en passant* en bevindt zich op de plaats waar het narratief vereist is dit te preciseren. Deze vermelding leidt niet tot extra aandacht voor de geboorteplaats in verband met wonderen e.d. en kan dan ook niet worden beschouwd als een interpolatie vanuit commerciële of politieke motieven. De *vita* concentreert zich op Odulphus’ daden in Utrecht en Friesland. Zijn Oirschotse afkomst wordt in dit verhaal slechts even aangestipt. De tekst is vermoedelijk ook eerder in Utrecht geschreven (in ieder geval in het bisdom Utrecht), dus ver buiten Oirschot en in een gebied waar Oirschot geen administratieve banden mee had. Een auteur in het bisdom Utrecht heeft echter geen enkel belang bij het doorgeven van een onjuiste geboorteplaats. De vermelding van Oirschot verschijnt in de tekst als een detail. Het was de auteur te doen om het stichtelijk en navolgenswaardig leven van Odulphus, niet om Oirschot te promoten. Maar als de auteur inderdaad er geen belang bij heeft om Oirschot als geboorteplaats te promoten, neemt de kans dat deze informatie juist is, net toe.

De vermelding van Oirschot in de *vita* van Odulphus heeft dan ook alle kenmerken van een correcte historische informatie en er lijken geen bijkomende bedoelingen gevonden te kunnen worden, waarom deze informatie zou kunnen zijn toegevoegd. Dientengevolge kan ik bijna niet anders dan te besluiten dat de auteur van de *vita* van Odulphus zonder bijbedoelingen en naar beste weten vermeldt dat de heilige in Oirschot is geboren en getogen.

Nogmaals: niemand kan bewijzen dat Odulphus daadwerkelijk in Oirschot of Best geboren is, maar het is wel duidelijk dat de auteur van de *vita* het zo voorstelt en dat er onvoldoende redenen bestaan om aan zijn mededeling bij voorbaat geen geloof te hechten. Daarmee is ook een ander probleem opgelost, want deze vermelding van Oirschot hoort tot de oudste schriftelijke bronnen die we over Oirschot bezitten, als het al niet kortweg de oudste bron is.

Michiel Verweij

Afdeling Handschriften
Koninklijke Bibliotheek van België

Brussel, 11 maart 2014

OP Z'N ORSKOTS

Dialectwoorden met een gerekte **i**, hieronder geschreven als i:

Is het jullie ooit opgevallen dat de letter **r** soms de klinker, die er voor staat, van klank verandert. Vergelijk maar eens de **oo** van **boom** met de **oo** van **boor**, of de **eu** van **deun** met die van **deur**, of heel duidelijk de **ee** van **been** met die van **beer**. De **oo**, **eu** en **ee**, die gevolgd worden door een **r** zijn andere klanken dan de gewone **aa**, **eu**, **ee**. Zo is die laatste **ee** van beer onder invloed van de **r** een gerekte **i**. Als je verscheidene jaren kinderen hebt leren lezen, valt zo iets wel op.

In ons Orskots komt die gerekte **i** ook veelvuldig voor, zonder overigens iets met de **r** te maken te hebben, Dikwijls is zo'n woord afgeleid van een Nederlands woord met een **ee**. (of precies andersom natuurlijk, want wat was er eerst?)

Voorbeelden:

wi:k = week

ik ki:k = ik keek

hi:t = heet

zi:p = zeep

ik li:s = ik lees

enz. enz.

bi:n = been

pi: = per = peper

houtti:k = houtteek

zwi: = ten = zweten

hi:l = heel

Natuurlijk zijn er ook andere dialectwoorden met een gerekte **i**, die niks met de Nederlandse **ee** te maken hebben. Om maar te noemen:

'n ri:k = hooihark

'ne kri: mer = kramer, venter

ri:p = hoepel

ski:l = deksel

pèrmeti:ren = overdreven klagen

enz. enz.

zi:l = touw

sli:g = slaag

fri:t = energiek

sni:vel = jenever

affesi:ren = opschieten,

Cl. van Esch-van Hout

SCHOLASTICAAT (6)

Het laatste jaar

Toen de nieuwe priesters hun jaar hadden afgesloten en hun benoemingen hadden gekregen, begon voor ons het laatste jaar. Je had dan je handen vol aan voorbereidingen die te maken hadden met de komende wijdingen. Na de grote vakantie begon het voor onze klas heel serieus te worden.

Op 8 september legden wij onze eeuwige geloften af. Ik denk niet dat ik overdrijf als ik zeg dat ik van te voren toch een tijd zenuwachtig ben geweest. Zou je aangenomen worden of zou je naar huis gestuurd worden?

Het was ooit gebeurd dat fraters geweigerd werden voor het priesterschap of kloosterleven, maar dan werd toch geruime tijd van te voren ingegrepen. Geregeld werd het verhaal verteld van de frater, die op de morgen van de eeuwige geloften niet verscheen. Hij durfde zelf de stap niet te zetten. Enkele dagen na 8 september werden we subdiaken gewijd. We hadden een brevier moeten kopen en vanaf de wijding moest je elke dag het hele officie bidden. Bij je studies was dat een opgave. Het vroeg zeker een anderhalf uur tijd.

In het laatste studiejaar vóór de priesterwijding moest heel wat gebeuren aan voorbereidingen.

We kregen nog een nieuwe professor voor moraaltheologie, Pater Frits Tesser, die uit de praktijk van de volksmissies kwam. In tegenstelling met zijn voorganger smukte hij de soms dorre theorie op met verhalen en voorbeelden uit zijn praktijk. Hij was een goed verteller en dat maakte zijn lessen tot een aangename studie.

Als professor van H.Schrift kregen we pater Harry Frehen, de latere bisschop van IJsland. Ook een verademing na de saaie lessen tot nu toe.

Tegen Kerstmis, om precies te zijn op 23 december 1950, moesten we naar Den Bosch voor de diakenwijding, die toegediend werd in de kapel van de kweekschool.

Op onze klas waren drie fraters die door ziekte enige jaren achter geraakt waren. Normaal zouden zij vijf klassen hoger moeten zitten. Zij waren van te voren gewijd als subdiaken en diaken. Als oudste

van de klas werd ik afgelost door Jos Spobeck van Vaals. Met hem kreeg ik een heel goede relatie omdat Mam uit Vaals was en ik wel iets wist van zijn geboortedorp. Hij was een uitermate geestig iemand. Heel verlegen als hij in het openbaar moest verschijnen. Maar hij liep over van kolderieke moppen en guitigheden.

De houten mis

Ik herinner me heel goed dat hij mij uitkoos om in de laatste maanden vóór de priesterwijding te oefenen voor de mis. Wij noemden dit de ‘houten mis’. Het was toen allemaal Latijn. In die tijd kwam er vaker een slager uit het dorp helpen als er clandestien geslacht moest worden. Hij heette Kees Kas.

De zogenaamde canon van de mis eindigde met de plechtige woorden : sanctificas, vivificas, benedicas en praestas nobis. Joep maakte er van: sanctifias, vivificas, benedicas et Kees Kas.

Het behoeft geen betoog dat wij allemaal met vlag en wimpel slaagden voor het liturgie examen.

De laatste maanden vóór de wijding kregen we bezoek van de zogenaamde kelkenboeren.

Als je een kelk van de familie of de buurt zou krijgen kon je een leverancier, edelsmid uitzoeken met wie je in gesprek ging.

Ik hoorde dat mijn familie een kelk wilde schenken. Daar werd toen begrijpelijk veel waarde aan gehecht.

Ik ging in onderhandeling met Jos Vonck uit Amsterdam, een oud-leerling van de grote Brom uit Utrecht. Zelf ontwierp ik het model: een cuppa in zilver gevat in een krans van zeven lobben, voorstellend de zeven sacramenten. De nodus was van groene topaas en op de voet een kruisje staande op een wereldbol in filigraan en de tekst, ontleend aan het wapen van Poels, de monseigneur van de arbeidersbeweging: “Misereor super turbam” (Ik heb medelijden met de schare). Toen ik later hoorde hoe moeilijk het toen was om de benodigde gelden bij elkaar te krijgen, zou ik nooit een kelk gewild hebben. Ik liet ook een kelkdoos maken, die waterbestendig was met het oog op mijn zekere missiebenoeming. Jaren later dreef die doos op de vijver toen op een nacht de kluis bij de sacristie in Oirschot leeg geroofd werd en ook mijn kelk verdween. Als ik nu terug kijk naar

die dingen die me toen bezig hielden dan moet ik constateren dat er heel wat veranderd is in mijn denken en doen. Wat waren het onbelangrijke dingen die toen werden ervaren als ontzettend belangrijk. Je mag natuurlijk niet vergeten dat er een concilie over heen gegaan is en dat ik door mijn werk in jeugdbeweging, in catechese en religieuze pastoraat altijd een klimaat aan trof van aanpassingen en zoeken naar bijdetijdse verkondiging.

Priesterwijding

De datum van de priesterwijding stond vast. In die tijd was de zaterdag voor half vasten de wijdingsdag. Deze viel op 4 maart. De bisschop was ook bekend. De bisschop van 's Hertogenbosch, Monseigneur Mutsaerts, zou ons wijden.

Het thuisfront was natuurlijk ook in alle staten van zenuwachtige organisaties. Gelukkig was Huub intussen terug uit Indonesië. De families uit Zuid Limburg hadden een afspraak gemaakt om de reis naar Oirschot gezamenlijk te maken met een door hen gecharterde touringcar.

Een broer van Frans Swerts nam de dienstregeling op zich en moest daarvoor heel wat keren thuis komen om informatie te geven en weer te corrigeren als iets veranderde.

Er moest gezorgd worden voor logeeradressen voor onze families. Daar waren fraters voor aangesteld, die daarvoor de vaste adressen weer aanzochten. Hoewel van de wijdelingen verondersteld werd dat zij in alle ingetogenheid zich zouden voorbereiden op de grote gebeurtenis, hielden we toch bij hoe alles verliep.

Zonder meer kon je ervan overtuigd zijn dat de traditie ongebroken zou voortgezet worden. Het was niet de eerste keer dat er gewijd werd in onze kapel en de koster hadden een zeer nauwkeurig uit te voeren programma. En ook de zangers, 'de schola cantorum' wisten waar ze aan toe waren. Zij zouden heus niet, zoals eens gebeurde, een verkeerde litanie van alle heiligen nemen, wat hun een hardop geroepen vermaning van de bisschop opleverde: "Er worden hele stukken over geslagen". Ik heb toen diep medelijden gehad met onze dirigent Pater Dederen, die een hoofd kreeg als een vuurbol. Vanaf

dat moment vond ik die bisschop, het was dezelfde die ons zou wijden, niet zo sympathiek meer.

Het zou overdreven zijn als ik nu ging beschrijven hoe verheven ik me voelde en hoe intens geluk van mij uit straalde. Toch meen ik dat ik niet mag zeggen wat ik eens een confrater hoorde beweren dat de enige indruk die hij zich herinnerde de afdruk van zijn horloge was waarop hij had gelegen tijdens de litanie van alle heiligen. In werkelijkheid was hij een heel gevoelige man, die op die manier vaker zijn ontroering meende te verbergen.

Voor mij was de wijding een afsluiting van een stuk leven, van doorgaans hard werken op velerlei gebied. De studie op de eerste plaats heeft heel wat energie gekost.

Het was een heel ontroerend moment toen we de kapel in trokken en ik Pap en Mam zag zitten. Wat zal er door hen heen zijn gegaan. Eindelijk na zoveel jaren van passen en meten om datgene te kunnen betalen wat nodig was aan kostgeld en andere dingen. Waarschijnlijk zal dat niet hun voornaamste gedachte zijn geweest. Zonder twijfel iets van trots dat zij, gewone mensen, dit mogen beleven. Vergeet niet dat we leven in een klimaat heel anders dan nu. Een zoon als priester was vroeger een voorrecht van betere lui, grote boeren of deftig spul.

En nu was het een bereikbaar ideaal ook voor de gewone man. Pap, als grote voorvechter van de emancipatie van de arbeider, zal die morgen gestaan hebben met de borst voorruit, geloof dat maar.

Als ik het album van mijn priesterwijding en eerste H.Mis nasla dan kan ik me heel goed voor de geest halen hoe het toeling op die dag. Er waren tien wijdelingen, wij met negen montfortanen en een monnik van de abdij van Nieuwkuijk. Monseigneur van Kessel, Apostolisch Prefect van Sintang, Borneo, was aanwezig. Hij zat vooraan op een aparte zetel in vol ornaat. De provinciale overste was er niet. Hij was op visitatie in Afrika. Hij werd vervangen door Pater Goltstein, de vicaris.

Met deze twee hoge heren staan wij op de groepsfoto van 4 maart 1951. Het is droevig, maar waar; ik ben de enige die over is.

Wat ga je vertellen van de plechtigheid? Vergeet niet dat het was vóór de golf van vernieuwingen die wij hebben mee gemaakt. Om

een voorbeeld te noemen van iets dat nu ondenkbaar is: als symbool voor de volheid van het priesterschap dat de bisschop door zijn wijding ontvangen had, zoals toen de theologie verkondigde, werd hij aan het begin van de dienst omhuld met drie gewaden over elkaar, de dalmatiek van de subdiaken, van de diaken en het kazuifel van de priester. Wat zullen die hoogwaardige heren geleden hebben in lange en warme diensten.

Onze bisschop onderging deze marteling en met zijn zo bekende stevigheid gebruikte hij zijn stem. De teksten waren bekend want het rituale, het boek met de teksten, was al eeuwen het zelfde, denk ik. Zijn gebaren waren breed en plechtig en wij ondergingen de veranderingen die in ons uiterlijk aangebracht werden heel devoot. Je stola werd in plaats van rechts over je schouder gekruist, de half opgeknoopte kazuifel werd los gelaten. De handen werden opgelegd door alle aanwezige priesters, onze handen werden gezalfd. De plechtigheid was zo beladen dat we aan het ogenblik van onze eerste mis met de bisschop toe waren voordat het langdradig kon worden. Na afloop werd monseigneur in processie naar de voordeur gebracht waar hij in de spreekkamer zich zou ontdoen van de gewaden. We hebben hem niet meer gezien.

De eerste ontmoeting met ouders, broers en zussen was emotioneel. Er werd gezegend en getraand, het begin van een mooie dag. Bij gelegenheid van mijn diamanten jubileum heb ik de foto's die van die dag gemaakt zijn in een diaserie gevat met behulp van de goede confrater Jan Leistra.

Neomist in Heerlen

Nu was het wachten op de dag van de eerste plechtige H.Mis in de parochiekerk van de H.Pancratius in Heerlen. Pasen viel dat jaar heel vroeg op 25 maart.

Daags van te voren mochten we naar huis. Mij werd gevraagd naar Maastricht te reizen naar Tante Fien en Ome Jan, die mij zouden opvangen en 's avonds op de trein naar Heerlen zouden zetten, want ik zou daar plechtig 'ingehaald' worden.

Op het perron stond het buurtcomité, onder voorzitterschap van Jules, onze buurman, dat mij naar een gereedstaande auto bracht.

De muziek van de harmonie “Flos Carmeli” uit Leenhof, de montfortaanse parochie, luisterde de stoet op, die leidde naar de Kloosterkoolhof 8, de woning van de familie Hustin.

Begin van een grandioze feestweek.

Ik had deken Ir. Bemelmans gevraagd of Wim Bosch mocht preken. Nee, dat wilde hij zelf doen. Hij had vier broers bij de Montfortanen, misschien was dat de reden?

Wim assisteerde als diaken, Henk Sterenberg als subdiaken en Wiel als wieroker. De deken preekte en ik kan me herinneren dat hij memoreerde dat ik de drie en zestigste neomist was van de parochie. Over hoeveel jaren weet ik niet meer.

Als je me nu zou vragen een goed overzicht te geven van die echte Limburgse feestweek dan moet ik in gebreke blijven.

Er zijn zo enkele dingen die me zijn bijgebleven, waarschijnlijk omdat er in de loop van de jaren wel eens over gepraat werd.

Een vaak vertelde bijzonderheid is het verhaal van de feestdag van de neven en nichten. Die moet heel rumoerig geëindigd zijn. Een heel stel heeft de nacht doorgebracht bij ons. Pap is toen verontwaardigd opgetreden en verzocht de meute wat kalmer aan te doen want de pater moest de volgende dag vroeg op want hij moest de eerste mis gaan doen in Meerssen bij de fraters novicen. Dat was waar en ook is waar dat ik de trein miste en een half uur te laat in de sacristie aan kwam. En dat in een noviciaat waar alles tot in de puntjes moest verlopen.

De avond van die dag was gewijd aan de parochiepriesters en de medebroeders uit Leenhof, die kwamen eten.

Voor die gelegenheid had Pap twee aankomende musici uitgenodigd. Jo Dusseldorp, pianist en Jo Jacobs, oud student van Schimmert, violist. Broer Wiel, toen lid van Leender Choralen, zong enkele topnummers. Vraag me niet meer welke. Ik vermoed dat daar bij was: “Schlaf ein mein Prinzchen schlaf ein”.

Jo, de pianist, werd later hoofddocent piano aan het conservatorium in Maastricht en Jo, de violist, eerste violist in het Concertgebouw-orkest. Wiel, de zanger, werd praeses van het Bossche Mannenkoor. Pap had dus geen slechte keuze gemaakt.

Ik wist niet dat in de zelfde week het huwelijk zou plaats vinden van neef Johan Botterweck uit Mechelen en wel in Den Haag. Het was een geweldige verrassing toen zij beiden, Johan met zijn kersverse bruid Anny en nog wat familie, in Heerlen hun terugreis onderbraken om mij te feliciteren.

Wat mij heel veel plezier gedaan heeft was dat ik de verzoening met Mam en haar zuster Tante Marie bewerkt had. Om verschillende redenen leefden deze zussen in onmin met elkaar. Jaren lang was het voor mij niet te verteren dat er ruzie was, die echt diep zat. Eigenlijk heb ik mij nooit verdiept in de oorzaak. Nog vanuit Oirschot vóór de dag van de wijding heb ik een vlammeende brief naar huis geschreven waarin ik stelde dat ik niet veel zin had in een feest als de ruzie niet bijgelegd werd. Dit heeft blijkbaar indruk gemaakt want de tante was op het feest en heeft zich in die week erg verdienstelijk gemaakt. Zo heeft zij onder toeziend oog van Huub voor de eerste keer bij ons nasi goreng gemaakt. Ik voel nog de brandende dampen uit mijn keel opstijgen. Huub dacht nog in Indonesië te zijn. De maandag na beloken Pasen moesten we terug naar Oirschot. Dat viel niet mee natuurlijk na een dergelijke week! Alvorens we de bus namen in Eindhoven zijn we nog even in het ziekenhuis op bezoek gegaan bij frater Drees Moonen, die een ongeluk had gehad. Bij het rooien van een boom in het park kwam hij terecht onder de vallende stam en versplinterde een deel van een been.

De laatste loodjes

Nu was het blokken geblazen voor de eindexamens.

In de loop van het trimester kregen we bezoek van de plaatsvervangende provinciaal Pater Michel Goltstein. Hij kwam met ons praten over onze toekomst.

Van het hele gesprek kan ik mij weinig voorstellen maar de conclusie was des te pijnlijker.

De missiebenoeming waar ik op gehoopt had, ging aan mijn neus voorbij. Mij werd een schets gegeven van de moeilijkheden waarin Pater Jef Collijn verkeerde in Bunde, de opleidingschool voor broeders. En ik hoor nog zijn argument: omdat ik in Schimmert blijk had gegeven van handig te zijn en vooral bij het toneel mijn sporen ver-

diende als decorman zou ik de man zijn die Bunde nodig had. Zo, dat weten we dan.

Met de mededeling dat we voorlopig de benoeming voor ons zouden houden werden we uitgenodigd in de recreatiezaal van de Paters waar we gelukwensen mochten ontvangen en een sigaartje mochten opsteken.

Van de negen jonge priesters kregen twee een missiebenoeming en de zeven anderen een plaats als leraar aan onze opleidingsscholen.

De jongste, Karel Bilo, moest naar Rome om filosofie te studeren.

Van de geheimhouding kwam niet veel terecht. Tijdens een voetbalwedstrijd waarin ik een goal maakte riep Pater L' Ortye, die langs de lijn stond, geestdriftig: leve Bunde en zo kwam het uit.

Er zat niets anders op dan in alle rust ons voor te bereiden op het naderend afscheid van een leven dat toch heel boeiend geweest was.

Ik denk zeker dat ik het moeilijk gehad heb Oirschot te verlaten. Ik heb gehouden van het leven daar, van zijn park en hei en alle interessante dingen waar wij studenten ons mee bezig hielden. En dat konden ook wel eens domme dingen zijn. Denk maar eens aan de middag dat Jan Bechtold een demonstratie zou geven van de mogelijkheid van moerasgas waar onze vijver zo rijk aan was vanwege de drassige toestand van rottende blaren op de bodem.

Met een man of zes klommen we in de roeiboot, gewapend met een grote vijf liters stroopbus.

Midden op de vijver werd gestopt en met een roeispaan werd de bodem beroerd zodat gasbellen opstegen die werden opgevangen in de bus, die in het water gehouden werd zodat de bodem alleen boven was. Door de gasbellen steeg de bus steeds hoger en toen hij helemaal boven was hield iemand een vlammetje onder de bus. Een lange steekvlam over de boot. Van schrik week ieder uit naar de kant zodat de boot om sloeg en wij, met toeg aan, kopje onder gingen. Er waren twee medebroeders bij, niet-zwemmers. Ik zie nog hoe Huub Swerts op de omgeslagen boot klom en via de bodem aan de andere kant er weer af gleeed.

Ik wist mij zwemmend te redden. Boze tongen beweren dat ik één hand boven water hield, waaraan het horloge zat dat ik cadeau had gekregen bij mijn eerste mis.

Het was een zaterdagmiddag, de tijd dat Broeder Nicolaas de benedengang van het huis poetste. Je kunt wel begrijpen dat de kletsnatten hun sporen nalieten. Ik heb het geweten. Als oudste van de groep moest ik bij de econoom komen en kreeg daar de volle laag. Dat was, denk ik, het laatste leerpunt van mijn opleiding.

Zwemmende paters bij 'Paters kuiltje' op 21 maart 1966

De laatste weken stonden bol van examens en dat er iets van een afscheid geweest is kan ik mij niet herinneren.

Half juli vertrokken we naar huis voor een vakantie van een maand. Ik ging er van uit dat ik half augustus in Bunde moest zijn om daar mijn eerste opdracht als montfortaans missionaris te beginnen. Werk aan de Missievakschool, opleiding van toekomstige broeder missionarissen, zal dan een andere invulling zijn voor mijn missie-ideaal. In deze geest zal ik er aan beginnen, zo helpe mij God Almachtig!

Pater Thei Hustin

MUSEUMSCHATTEN

In de grote ‘ van Esch’ schuur van het museum ‘de vier Quartieren’ zijn de seizoenen van het Brabantse Volksleven uitgebeeld, met aan de buitenkant alles wat er nodig was om het land te bewerken en gebruiksvoorwerpen in en om huis. In het midden zien we vitrines waar de seizoenen van het leven zijn uitgebeeld vanaf de geboorte tot de dood.

Als eerste zien we de lentehoek en wat er in dit jaargetijde nodig was om het land weer klaar te maken om te kunnen zaaien. De eerste stap is het klaarmaken van de grond. Men moest zorgen voor een betere vochtigheid en luchtigheid in de bodem. Aanvankelijk gebruikte men voor dit doel werktuigen met een handvat zoals de hak of spade maar het was een groot nadeel dat deze methode erg arbeidsintensief was. De ploeg die in ons museum te zien is, kon getrokken worden door een os, wat al een hele verbetering was. Na het ploegen werd de grond bewerkt met de eg om de grond verder los en schoon te maken. De eg en ploeg zijn waarschijnlijk rond dezelfde tijd ontstaan, want ze zijn functioneel met elkaar verbonden.

Wanneer het land klaar was werd het graan gezaaid, de bieten werden op rijen gezaaid die later na opkomst evt. uitgedund werden. De voederbiet (of mangelwortel) stamt uit de 19^e eeuw. Tussen 1860 en 1870 werd er 5700 ha. voederbieten in Nederland geteeld, maar in 1948 werd er zelfs 66000 ha. verbouwd, waarna er een terugval kwam en in 2005 er nog maar 500 ha. voederbieten in Nederland verbouwd werd. Het blad werd in de herfst aan de koeien gevoerd en de bieten

werden voor de winter ingekuuld. De bieten werden met een bieten-snijder in stukken gesneden. Het is een gewas met een zeer hoge opbrengst maar toch is de bietenteelt grotendeels verdrongen door de maïsteelt die bij de oogst minder arbeid vraagt.

We hebben verschillende soorten zaaigereedschap, zoals zaaikorf en pootstokken. Er zijn pootstokken die tevens de afstand van de rijen aangeven. De pootstok werd gebruikt om aardappels te poten. Het aardappelras wat het meeste voorkwam was bintje. De herkomst van de naam bintje is uit 1905 toen de hoofdonderwijzer Kornelis de Vries uit Suameer (Friesland) uit een kruising ‘Munstersen’ met ‘Fransen’ een nieuw aardappelras kweekte die hij de naam Bintje gaf naar een meisje uit zijn klas.

Meestal werd ook een moestuin klaar gemaakt met groenten voor dagelijks gebruik, en voor de boerin werd een hoekje vrij gehouden om asters te zaaien en dahlia’s te planten.

In de lente gingen de koeien weer de wei in en ging de boerin 2 keer per dag met melkkannen aan de fiets over smalle paadjes naar de wei waar het melkkrukje nog klaar lag van een vorige melkronde. Vooral in het voorjaar kon het ’s morgens nog flink koud en vochtig zijn, maar de melk moest vroeg klaar staan omdat die werd opgehaald om naar de melkfabriek te brengen.

Een leuke bijkomstigheid is dat de uier (of melkzak) van de koe ook verdeeld is in ‘vier kwartieren’.

Veel boeren maakten van een gedeelte van de melk boter. De bereiding en het gebruik van boter bestaat al duizenden jaren. Naast gebruik als voedsel speelde boter ook een belangrijke rol als geneesmiddel, als offergave en zelfs als schoonheidsproduct. De room werd vroeger op de boerderij met de hand urenlang gestampt in een karnton tot de vetbolletjes zich afscheidden van de karnemelk. Daarna werden de vetbolletjes ambachtelijk gekneed en eventueel gezouten. De boter werd in boterpotten bewaard.

Toen in de 18^e eeuw de veestapels groter werden, werd het noodzakelijk een andere oplossing te zoeken voor de groeiende melkpro-

ductie en werd vooral in Brabant de oplossing gevonden in een hondenkarn. In een hondenkarn loopt een hond in een grote tredmolen om bewegingsenergie op te wekken. Deze draaiende beweging wordt vervolgens via een mechanisme van tandwielen en bomen omgezet in een op en neer gaande beweging.

Wij zijn er trots op dat we in het museum in het bezit zijn van zo'n prachtige hondenkarn en we laten graag aan de bezoeker zien hoe deze in zijn werk gaat.

Verder zien we in de lentehoek nog melkschepjes om monsters te nemen van de melk, kippenbrillen die niet gebruikt worden om het zicht te verbeteren maar juist om het te belemmeren en zo het verenpikken of kannibalisme tegen te gaan. Kippenringen, waarbij de kleur het geboortjaar van de kip aangeeft.

Zo ziet u maar weer dat het zeker de moeite waard is om ons museum te bezoeken, en het wordt een gezellig uitje als u wat vrienden of de kleinkinderen meebrengt en onder het genot van een kopje koffie kunt u er een gezellige dag van maken.

Nelly van Kessel.

DE KANUNNIKEN VAN OIRSCHOT (4)

7. Godefridus/ Goijaart/ Goedeveaerts / Gijsbert [van] Audenhoven / Auden Hoeven / Oudenhoven

Van het persoonlijke leven van de priester heer Goijaart is bekend dat hij vijf kinderen had:

- zoon Henrick, die in ieder geval in 1376 al zelfstandig handelsbevoegd was, dus volwassen, waarvoor men destijds 24 jaar oud moest zijn.¹
Verder heeft hij drie natuurlijke kinderen, die verwekt zijn bij Lisbeth, dochter van Berthen van Aerle:²
- Gijsbrecht/Ghisbertus, die fungeerde als executeur testamentair van heer Goijart Jordaen die Joncker.³
- Mechteld, die was getrouwd met Henrick van Melcrode en daarvan vier dochters had, Lijsbeth, Berta, Geritken en Yda.⁴
- Lijsbeth, getrouwd met Jan van den Dijck van Oerscot; kinderen: de zoons Gijsbert en Daniel.⁵
- Verder had hij een dochter Aleijt, waarvan de moeder niet met zekerheid bekend is, maar vermoedelijk ook Lisbeth. Aleijt was in 1404 weduwe van Dirck Schoenmakers en had met hem twee dochters, Katelijne en Liesbeth.⁶

Gezien de herkomst van de [huis]vrouw van heer Godefridus [Lisbeth dochter van Berthen van Aerle] zal het niet verbazen dat hij bezit had in herdgang Aerle, en wel in de Schoet daar, dat hij aan zijn kinderen nalaat.⁷

Op woensdag 5 november 1382 verkocht hij aan zijn zoon Ghisbertus een huis, tuin, akker, beemd en aangelegen goederen in herdgang de Kerkhof, gelegen tussen erfgoed van het gasthuis enerzijds en de gemeent anderzijds. Ghisbertus verhuurde vervolgens dit bezit aan zijn vader voor de duur van diens leven voor 40 schelling, die vader ieder jaar met Pasen moest betalen. Kennelijk heeft Godefridus deze huur in een keer verrekend met de koopsom, want Godefridus verklaarde dat de totale huursom was voldaan. Uit de opbrengst van de

gekochte goederen moest Ghisbertus beloven zijn zuster Elisabeth een erfpacht van 2 mud rogge te betalen, die met Maria Lichtmis (2 februari) in Oirschot geleverd moesten worden.⁸

Heer Godefridus was in de eerste helft van de 14^e eeuw pastoor van de kerk in Wintelre en Vessem. Hoewel niet bekend is wanneer hij door het kapittel hiervoor werd aangesteld, heeft hij waarschijnlijk vanwege een conflict maar voor korte tijd als zodanig gefunctioneerd, want in 1342 werd hij al ‘vroeger’ rector genoemd.⁹ Wat was er gebeurd?

De parochiekerken van Vessem en Wintelre behoorden, met die van Bladel, Middelbeers (en Best na 1553), onder het kapittel van Oirschot. Het kapittel bezat in die plaatsen het recht op de tienden, waaruit de pastoor betaald moest worden en o.a. de kerk onderhouden. Bovendien had het kapittel het recht om uit hun midden de pastoor voor te dragen. In de praktijk droeg de benoemde kanunnik vaak zijn taak als zielzorger tegen een gering salaris over aan een jaarpriester.¹⁰ De pastoors van de onderhorige parochies kregen daarom ook officieel niet de titel van pastoor, maar werden vicaris of vice-cureyt genoemd. Deze destijds onbetwist bestaande constructie werd de oorzaak van een geschil tussen het kapittel enerzijds en Godefridus van Audenhoven anderzijds.

Dit conflict omschrijft Lijten als volgt: Nadat Godefridus door het kapittel was aangesteld als waarnemend pastoor van Wintelre, gedroeg hij zich alsof hij juridisch volledig pastoor was. Er ontstond conflict over inning en bezit van de tiende. Als pastoor moest Godefridus leven van een krenterige toelage van het kapittel en vrijwillige giften van de parochianen, wat in kleine parochies als Wintelre geen vetpot geweest zal zijn. Godefridus zou zichzelf wederrechtelijk met [een deel van] deze tienden verrijkt hebben.

Deken en kapittel schakelden de in dergelijke zaken bevoegde rechter in, dat in die tijd de officiaal van Luik was, tot welk bisdom Oirschot en Wintelre behoorden. Ter rechtszitting beweerde Godefridus [leugenachtig?] dat deken en kapittel hem met geweld van het vreedzame bezit van de tienden beroofd hadden en hij eiste herstel

van het hem aangedane onrecht. De officiaal was Godefridus zeker niet slecht gezind, want ofschoon Godefridus geen bewijs kon overleggen van de beroving en het kapittel recht had op de tienden, wijst hij de inkomsten toe aan Godefridus en werden deken en kapittel veroordeeld in de kosten, die de officiaal later zou vaststellen. Uiteraard legden deken en kapittel zich niet bij deze uitspraak neer en tekenden beroep aan bij de H. Stoel. Ondanks dit beroep stelde de officiaal de onkosten voor het kapittel vast op het exorbitant hoge bedrag van 85 pond en 7 schellingen.

Zoals gebruikelijk in dergelijke gevallen delegeerde de H. Stoel de zaak naar drie rechters: in dit geval de beide kapitteldekens van Sint Marie en Sint Jan in Utrecht en de officiaal van het bisdom Utrecht. In verband met vacatures in deze functies heeft het proces zes jaar geduurd. De deken van St. Marie deed als woordvoeder van het beroepscollege op 19 juni 1342 de voorlopige uitspraak, dat het vonnis van de officiaal van Luik niet terecht was.¹¹

Uit de beschrijving van de gang van zaken tijdens het proces is af te leiden wat zich vermoedelijk heeft afgespeeld. Ofschoon wettig gedaan, was Godefridus op de twee eerste zittingen niet verschenen, maar had aan de procureur van het kapittel een brief meegegeven, waarin hij afzag van verdere procesvoering. Wat Godefridus dus kennelijk voorzag, gebeurde: het appèl van het kapittel werd als terecht beoordeeld, het tussenvonnis en de taxatie van de boete door de officiaal van Luik als onbillijk en onjuist bestempeld en Godefridus werd veroordeeld tot de kosten van het geding. Uit de formulering van de uitspraak is te concluderen dat Godefridus zich met beroep op de diocesane statuten na de beschuldiging zijn functie in Wintelre zonder toestemming daartoe heeft neergelegd. Ook deze staking van de uitvoering van de kerkelijke diensten was onjuist. Op 24 juli 1342 was hij ook officieel door het kapittel ontslagen.¹²

De actie van Godefridus had tot gevolg dat de officiaal van Luik om nog enigszins zijn gelijk te halen enkele zaken waarin het kapittel z.i. niet juist gehandeld had, waaronder de karige honorering van de pastoor, aanhangig maakte bij de aartsdiaken van Kempenland. Daarop sommeerde de aartsdiaken het kapittel voor de toekomst een

passend inkomen vast te stellen. Op 17 maart 1343 schreef pastoor Johannes Gerardi Tonsoris (ofwel Jan Gerardszoon Scheerders) aan de aartsdiaken dat hij de vorige dag, de derde zondag van de vasten, in Oirschot en Wintelre had laten afkondigen dat het kapittel als jaarlijkse vergoeding voor de waarnemend pastoor van Wintelre had vastgesteld: 8 mud rogge en 4 mud gerst te leveren op het feest van St. Andreas (30 november) en 6 pond in gangbare munt op Maria Lichtmis (2 februari) en verder wat door de parochianen gegeven werd zoals brood, eieren, etc. Bovendien kreeg hij giften voor het opmaken van testamenten, het doen van jaargetijden, bij ziekenbezoek en biechthoren. Namens het kapittel verzocht hij de aartsdiaken de voorstellen goed te keuren, hetgeen vermoedelijk is gebeurd.

Ondanks deze beschuldigingen en verdachtmakingen over en weer werden de geschillen kennelijk bijgelegd, want in 1358 wordt Godevaert van Audenhoven kapelaan van de O.L.Vrouwekapel genoemd. Hij kocht toen een erfcijns uit een huis, hof en aangelegen erf waarop een grondcijns voor de heer en een cijns voor de Tafel van de H.Geest rustte.¹³ In 1379 is hij als rector van deze kapel getuige bij een schenking hieraan.¹⁴

In diezelfde functie krijgt hij een geschil met Johannes geheten Spijkerman senior, eigenaar van de watermolen in Beers, Muestermolen geheten. De eigenaar van de molen had 'sinds mensenheugenis' de verplichting aan de rector van de O.L.Vrouwekapel een erfpacht te betalen, maar Spijkerman had dat in de twee jaar dat Godefridus rector was niet gedaan. Daarom schakelde heer Godefridus de officiaal van Luik in, waarmee hij eerder te maken had in bovenstaand conflict met het kapittel, om zijn oordeel hierover te geven, het recht van de kapel op de erfpacht vast te stellen en het verschuldigde bedrag af te dwingen. Hij schrijft dit op 26 maart 1386, waardoor de twee jaar waarvan sprake is, er waarschijnlijk zeven zijn, aangezien hij in 1379 ook al rector was.¹⁵ Ruim een jaar later oorkondt de officiaal van Luik dat Godefridus de Audenhoven, rector van het altaar en de kapel van O.L.Vrouw, in het gelijk wordt gesteld.¹⁶

Opvallend is dat de heer Godevaert van Audenhoven na het conflict nog wel tot rector werd benoemd, maar enkel priester werd genoemd en niet meer ook het gebruikelijke kanunnik achter zijn naam kreeg.¹⁷

Het jaar van zijn overlijden is onbekend. Dat moet tussen 1387, wanneer hij gelijk krijgt van de officiaal van Luik, en 1393 zijn geweest, wanneer sprake is van ‘wijlen’ heer Goijaert.¹⁸

Hanneke van den Bogaart-Vugts, hbogaartvugts@zonnet.nl

(wordt vervolgd)

---

¹ BP 1376-1383, fol. 179r

² RAO 1488 - 114

³ BP 1411-1412, fol. 477v

⁴ BP 1429-1430, fol. 161v

⁵ BP 1435-1436, fol 189v

⁶ BP 1403-1404, fol. 279r (A)

⁷ RAO 1488 - 114

⁸ BP 1176 mf8 A 12 fol. 280v

⁹ Sanders I, p. 42 nr. 49

¹⁰ Sanders I, p. 16-18

¹¹ Sanders I, p. 99 nr. 10

¹² Lijten, J., *De verhouding van het Oirschotse kapittel tot de onderhorige parochies*, Campinia, jrg. 23, nr.91, okt.1993, p.156-170

¹³ Sanders I, p. 103 nr. 29

¹⁴ Sanders I, p. 115 nr. 82

¹⁵ Sanders I, p. 119 nr. 99

¹⁶ Sanders I, p. 120 nr. 105

¹⁷ o.a. Sanders I, p. 115 nr. 82

¹⁸ BP 1393-1396, fol. 8r